

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.76>

**Сіротов О. А.**

доктор філософії,  
начальник чергової частини  
Відділення поліції №1 Одеського районного управління поліції №2  
ГУНП в Одеській області,  
ORCID ID: 0000-0002-4818-385X

## **ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОЛІЦІЇ ЯК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ ЗАЛУЧЕНОГО ДО УЧАСТІ У БОЙОВИХ ДІЯХ**

Актуальність статті полягає в тому, що поліція, поряд із органами прокуратури, Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національним антикорупційним бюро України, органами охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органами і установами виконання покарань, слідчими ізоляторів, органами державного фінансового контролю, рибохорони, державної лісової охорони, відноситься до правоохоронних органів, які реалізують правозастосовні та правоохоронні функції. Мета статті полягає в необхідності розкрити особливості адміністративно-правового статусу поліції, як правоохоронного органу залученого до участі у бойових діях. Вичерпна реалізація даної цілі передбачає наступні завдання: по-перше, проаналізувати наукові підходи до визначення адміністративно-правового статусу правоохоронних органів в цілому та Національної поліції України зокрема; сформулювати визначення адміністративно-правового статусу поліції, як правоохоронного органу залученого до участі у бойових діях; виділити головні ознаки останнього. Систематизовані наукові висновки та концепції, адміністративно-правовий статус Національної поліції України визначено, як визначену законодавством України роль та місце Національної поліції України в системі органів державної влади, яка ґрунтується на притаманній відомству компетенції, повноваженнях та інституційній будові. Можливість залучення поліції до участі у бойових діях прямо позначається на вказаних складових статусу. Зроблено висновок, що адміністративно-правовий статус Національної поліції України, як правоохоронного органу залученого до участі у бойових діях характеризується: по-перше, спеціальним колом повноважень визначеними Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580 та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28.10.2015 №877, які закріплюють права органів та підрозділів поліції безпосередньо проводити та приймати участь у спеціальних бойових та антитерористичних операціях, заходах з розмінування; по-друге, наявність в інституційній структурі Національної поліції України органів та підрозділів, завдань та функцій яких безпосередньо пов'язано із участю у бойових діях.

**Ключові слова:** поліцейські, Національна поліція України, бойові дії, адміністративно-правовий статус поліції, участь поліції в бойових діях.

**Актуальність теми.** Згідно до положень Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 №3781-XII поліція, поряд із органами прокуратури, Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національним антикорупційним бюро України, органами охорони держав-

ного кордону, Бюро економічної безпеки України, органами і установами виконання покарань, слідчими ізоляторів, органами державного фінансового контролю, рибохорони, державної лісової охорони, відноситься до правоохоронних органів, які реалізують правозастосовні та правоохоронні функції [1]. Зміст останніх становить діяльність із попередження,

профілактики та припинення правопорушень, зокрема злочинів, які посягають на права та свободи громадян та/або інтереси держави. Однак, у випадках загрози державному ладу, суверенітету України та самому існуванню нації, поліція може бути залучена до участі у відсічі збройної агресії та бойових діях, що зумовлено деякими особливостями адміністративно-правового статусу цього державного органу.

**Стан дослідження проблеми.** Адміністративно-правовий статус правоохоронних органів та Національної поліції України зокрема досліджувався в наукових працях багатьох вчених, наприклад, О.М. Бандурки, Ю.Я. Гладуна, А.А. Гусара, О.В. Джафарової, Т.О. Коломойця, М.С. Небески, В.Г. Огурченко та інших. В роботах представлених науковців зверталась увага на поняття, зміст та особливості явища адміністративно-правового статусу, що стало теоретико-правовою основою даного дослідження.

**Мета статті** – розкрити особливості адміністративно-правового статусу поліції, як правоохоронного органу залученого до участі у бойових діях. Вичерпна реалізація даної цілі передбачає наступні завдання: по-перше, проаналізувати наукові підходи до визначення адміністративно-правового статусу правоохоронних органів в цілому та Національної поліції України зокрема; сформулювати визначення адміністративно-правового статусу поліції, як правоохоронного органу залученого до участі у бойових діях; виділити головні ознаки останнього.

**Наукова новизна статті** обґрунтована тим, що в даній роботі вперше проведено комплексний огляд адміністративно-правового статусу Національної поліції України та виділено ті його ознаки, які зумовлюють залучення правоохоронного органу до участі в бойових діях.

**Виклад основного матеріалу.** На сьогоднішній день в науковій літературі представлено багато інтерпретацій змісту категорії «адміністративно-правовий статус». Так, О.А. Гусар розтлумачує її, як систему сукупність адміністративно-правових властивостей суб'єкта права. Такими властивостями є детерміновані нормами адміністративного права:

1) компетенція суб'єкта; 2) порядок його утворення і набрання юридичних ознак; 3) назва; 4) місце дислокації; 5) структура; 6) цілі функціонування; 7) відповідальність. Адміністративно-правовий статус, продовжує науковиця спираючись на твердження С.М. Серьогіна, І.В. Шпекторенко та Н.А. Липовської є невід'ємною й обов'язковою складовою характеристики фізичних і юридичних осіб, інших колективних суб'єктів, у якому відображається їх правова природа і правове становище у конкретних правовідносинах. Одним з таких суб'єктів є персонал державного управління [2, с.31; 3, с.116]. За висновками запропонованих С.Г. Стеценко адміністративно-правовий статус – це сукупність прав, обов'язків та гарантій їх реалізації, закріплених у нормах адміністративного права. В основі адміністративно-правового статусу, вважає науковець, лежить адміністративна правосуб'єктність. При цьому, кожний суб'єкт адміністративного права має свій варіант притаманного йому адміністративно-правового статусу [4, с.92-93]. На думку Н.В. Гудими, адміністративно-правовий статус – це система обов'язків, прав і повноважень як окремих органів державного управління, так і відповідних посадових осіб, щодо яких законами або нормативними правовими актами такі обов'язки, права і повноваження визначаються [5, с.82].

Окремі науковці пропонують в своїх роботах визначення категорії щодо Національної поліції України. Наприклад, В.В. Безега розуміє під адміністративно-правовим статусом вказаного правоохоронного органу розуміє врегульоване адміністративно-правовими нормами юридичне становище Національної поліції в системі органів забезпечення національної безпеки, яке визначається її соціальним призначенням, межами та основними векторами діяльності, а також відповідними повноваженнями, якими вона користується в процесі охорони правопорядку, забезпечення прав та свобод громадян і безпеки в суспільстві. Структуру адміністративно-правового статусу Національної поліції вчений визначає, як внутрішню будову та чіткий порядок розташування відповідних його елементів, що забезпе-

чує збереження основних властивостей у разі різних внутрішніх і зовнішніх змін. На його думку, адміністративно-правовий статус Національної поліції складається з таких елементів: компетенція та повноваження (права та обов'язки); завдання, функції та принципи діяльності; відповідальність, правові та соціальні гарантії діяльності [6]. М.В. Кочеров, доводить, що адміністративно-правовий статус Національної поліції можна визначити як загальнотеоретичну категорію, яка характеризує певне положення цього правоохоронного органу в державі. Вчений підкреслює, що адміністративно-правовий статус Національної поліції обумовлений сферою суспільних відносин, пов'язаної з охороною і захистом прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, встановленого громадського порядку управління, профілактики та попередження правопорушень тощо. З одного боку адміністративно-правовий статус є важливою гарантією здійснення поліцією свого функціонального призначення, з іншого – засобом, який обмежує її владні повноваження. Адміністративно-правовий статус Національної поліції є важливою юридичною гарантією якісного та ефективного здійснення цим органом його призначення в суспільстві та в системі органів публічної влади [7]. О.С. Передерій та Є.І. Григоренко вбачають, що правовий (адміністративно-правовий) статус поліції є системою покладених на поліцію повноважень (компетенції), законодавчо визначених гарантій її здійснення, встановлених законодавством обмежень окремих конституційних прав, які покладаються на працівників поліції у зв'язку з їх професійною діяльністю, а також їх юридична відповідальність. На їхній погляд, дане визначення відображає всі основні структурні блоки правового статусу поліції, перш за все, як органу державної виконавчої влади [8, с.36]. В дисертаційній роботі О.А. Падалки наголошено, що адміністративно-правовий статус Національної поліції, об'єднуючи собою систему прав, обов'язків та інших юридично значущих аспектів її функціонування, з одного боку, виступає важливою юридичною гарантією нормального (тобто якісного та ефектив-

ного) здійснення даним органом влади свого функціонально-цільового призначення, а з іншого – є засобом обмеження його можливостей щодо використання владного ресурсу [9].

Систематизуючи отримані наукові висновки та концепції, адміністративно-правовий статус Національної поліції України можна визначити, як визначену законодавством України роль та місце НПУ в системі органів державної влади, яка ґрунтується на притаманній відомству компетенції, повноваженнях та інституційній будові. Можливість залучення поліції до участі у бойових діях прямо позначається на вказаних складових статусу.

Так, основу компетенції Національної поліції України, згідно із завданнями визначеними Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580 та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28.10.2015 №877 складає: 1) реалізація державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; 2) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики в зазначених сферах; 3) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [10;11].

Відповідно до покладених на неї завдань, НПУ: 1) провадить превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; 2) виявляє причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає в межах своєї компетенції заходів щодо їх усунення; 3) вживає заходів з виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; 4) уживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; 5) здійснює своєчасне

реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; 6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; 7) здійснює заходи з контролю за місцезнаходженням осіб, які в установленому законом порядку зобов'язані носити електронні засоби контролю; 8) розшукує осіб, які переходять від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, зникли безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом; у межах повноважень, передбачених законом, організовує та провадить оперативно-розшукову діяльність; 9) вживає заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях і таке інше [10; 11].

Крім визначеного, поліція: а) у межах повноважень, передбачених законом, бере участь у боротьбі з тероризмом, забезпечує ефективне використання сил і засобів під час проведення антитерористичних операцій; б) здійснює у взаємодії із Збройними Силами, Національною гвардією, Держприкордонслужбою, Держспецтрансслужбою, СБУ боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями; в) у межах визначених законом повноважень здійснює розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень [10; 11].

Згідно до статті 24 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580 у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони,

забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості. Під час дії воєнного стану поліція особливого призначення в ході відсічі збройної агресії проти України за рішенням військового командування, погодженим з керівником поліції або уповноваженою ним особою, може брати участь в обороні України шляхом безпосереднього ведення бойових дій [10].

Щодо інституційної складової статусу поліції, то на сьогоднішній день в структурі НПУ мають місце спеціальні органи та підрозділи, робота яких безпосередньо спрямована на виконання завдань та функцій в аспекті оборони країни та участі у бойових діях. Прикладом є підрозділи поліції особливого призначення, положення про які затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ від 04.12.2017 № 987. Відповідно із нормами документу підрозділи особливого призначення безпосередньо підпорядковуються керівникам територіальних органів поліції, а методичне забезпечення їх діяльності здійснює Департамент превентивної діяльності Національної поліції України. Залежно від специфіки функцій, посадових (функціональних) обов'язків, що покладені на поліцейських, Підрозділи в штаті мають відділення, взводи, роти (батальйони) швидкого реагування та структурні, строївові і територіальні (відокремлені) підрозділи відповідно, які призначені для безпосереднього проведення спеціальних поліцейських операцій із припинення злочинів, пов'язаних з високим ступенем суспільної небезпеки та вчиненням збройного опору, для вирішення бойових (спеціальних) завдань під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації збройного конфлікту, а також для здійснення відповідно до компетенції заходів у сфері протидії злочинності, що пов'язані з підвищеною загрозою для життя і здоров'я поліцейських та потребують від поліцейських високого рівня фізичної і професійної підготовленості, уміння впевнено діяти в екстремальних умовах [12].

Відповідно до своїх функціональних повноважень підрозділи виконують такі завдання: запобігання, виявлення та при-

пинення адміністративних і кримінальних правопорушень; забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів; забезпечення безпеки взятих під захист осіб, членів їх сімей, охорона адміністративних, державних будівель та інших об'єктів на підставах та в порядку, визначених законодавством України; участь в антитерористичних операціях; беруть участь в обороні України, виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану під час дії воєнного стану на всій території України або в окремій її місцевості та 60 днів після цього [12].

Іншим прикладом є Міжрегіональний територіальний орган НПУ – Департамент поліції особливого призначення «Об'єднана штурмова бригада Національної поліції України «Лють» утворений згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 13.01.2023 № 30 [13]. На сьогоднішній день Департамент є ключовим воєнізованим підрозділом поліції завдання якого включають в себе: 1) у взаємодії з підрозділами (військовими частинами) Збройних Сил України, Головного управління розвідки Міністерства оборони України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, іншими складовими сил безпеки і оборони участь з відсічі та стримуванні збройної агресії проти України; 2) проведення ударно-штурмових та ударно-пошукових заходів; 3) ліквідацію збройного конфлікту або надзвичайної ситуації; 4) організацію та здійснення заходів щодо рятування людей і забезпечення їх безпеки; 5) виконання завдань територіальної оборони; 6) виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів (розмінування територій в разі необхідності); 6) здійснення контрдиверсійних заходів (виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних сил і незаконних збройних формувань противника); 7) проведення аеророзвідки та вогневого ураження противника на території окупованих населених пунктів; 8) застосування маневру сил і засобів для завдання одночасних і послідовних вогневих ударів із різних

видів озброєння та невідступним переслідуванням противника (окупанта), виявлення позицій ворога; 8) знищення військової техніки та живої сили противника; 9) проведення стабілізаційних та пошуково-фільтраційних заходів на звільнених територіях; 10) застосування групової тактики або тактики штурмових груп для здійснення тактичного прориву оборони противника [14; 15].

**Висновки.** Проведене дослідження дає підстави зробити висновок, що адміністративно-правовий статус Національної поліції України, як правоохоронного органу залученого до участі у бойових діях характеризується: по-перше, спеціальним колом повноважень визначеними Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580 та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28.10.2015 №877, які закріплюють права органів та підрозділів поліції безпосередньо проводити та приймати участь у спеціальних бойових та антитерористичних операціях, заходах з розмінування; по-друге, наявність в інституційній структурі Національної поліції України органів та підрозділів, завдання та функції яких безпосередньо пов'язано із участю у бойових діях.

#### Список використаних джерел:

1. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 №3781-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. №11. Ст.50.
2. Сучасні технології роботи з персоналом : наук. Розробка. авт. кол. : С. М. Серьогін, І. В. Шпекторенко, Н. А. Липовська та ін. К. : НАДУ, 2010. 48 с.
3. Гусар О.А. Адміністративно-правовий статус персоналу державного управління. *Адміністративне право і процес*. 2013. №2(4). С.116-123.
4. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посіб. – вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: Атіка, 2009. 640 с.
5. Гудима Н. В. Проблема статусу центральних органів виконавчої влади у реформуванні державного управління. *Європейські перспективи*. 2010. №4. С. 80-84.
6. Безега В. Характеристика адміністративно-правового статусу Національної полі-

- ції, як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Адміністративне право і процес*. 2020. № 3. С. 121-127.
7. Кочеров М.В. Поняття адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта забезпечення реформ. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2019. С. 294–296.
  8. Передерій, О. С., Григоренко, Є. І. Особливості правового статусу національної поліції в Україні (теоретико-правовий аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2016. № 20. С. 35–38.
  9. Падалка О.А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: автореф... канд. Юрид. наук. : 12.00.07. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 23 с.
  10. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. Ст.379.
  11. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 №877. Офіційний вісник України. 2015. №89. Ст.2971.
  12. Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення: наказ від 04.12.2017 №987. Офіційний вісник України. 2018. №11. Ст.405.
  13. Про утворення територіального органу Національної поліції: постанова від 13.01.2023 №30. Урядовий портал: Єдиний веб-портал виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennia-terytorialnoho-orhanu-natsionalnoi-p-a30>.
  14. Об'єднана штурмова бригада «Лють»: стаття. Дніпровський державний університет внутрішніх справ. URL: <https://dduvs.edu.ua/lyut/>.
  15. Час повертати своє. Офіційний веб-портал Гвардії наступу. URL: <https://storm.mvs.gov.ua>.

### **Sirotoy O. A. Peculiarities of the administrative and legal status of the police as a law enforcement agency involved in hostilities**

*The relevance of the article lies in the fact that the police, along with the prosecutor's office, the Security Service of Ukraine, the Military Law Enforcement Service of the Armed Forces of Ukraine, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the state border guard agencies, the Bureau of Economic Security of Ukraine, bodies and institutions for the execution of sentences, pre-trial detention centers, state financial control bodies, fish protection, state forest protection, are law enforcement agencies that implement law enforcement and law enforcement functions. The purpose of the article is to reveal the features of the administrative and legal status of the police as a law enforcement agency involved in participating in hostilities. The comprehensive implementation of this goal involves the following tasks: first, to analyze scientific approaches to determining the administrative and legal status of law enforcement agencies in general and the National Police of Ukraine in particular; to formulate a definition of the administrative and legal status of the police as a law enforcement agency involved in participating in hostilities; to highlight the main features of the latter. Systematized scientific conclusions and concepts, the administrative and legal status of the National Police of Ukraine is defined as the role and place of the National Police of Ukraine in the system of state authorities, determined by the legislation of Ukraine, which is based on the competence, powers and institutional structure inherent to the department. The possibility of involving the police in combat operations directly affects the specified components of the status. It was concluded that the administrative and legal status of the National Police of Ukraine, as a law enforcement agency involved in combat operations, is characterized by: first, a special range of powers defined by the Law of Ukraine "On the National Police" dated 02.07.2015 No. 580 and the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Regulations on the National Police" dated 28.10.2015 No. 877, which enshrine the rights of police bodies and units to directly conduct and participate in special combat and anti-terrorist operations, demining activities; second, the presence in the institutional structure of the National Police of Ukraine of bodies and units whose tasks and functions are directly related to participation in combat operations.*

**Key words:** police officers, National Police of Ukraine, combat operations, administrative and legal status of the police, participation of the police in combat operations.